

Vlaams
Parlement

ingediend op **42** (2018-2019) – Nr. 2
26 februari 2019 (2018-2019)

Verslag

namens de Commissie voor Onderwijs
uitgebracht door Jamila Hamddan Lachkar

over het jaarverslag

van het Kinderrechtencommissariaat

2017-2018

Samenstelling van de Commissie voor Onderwijs:

Voorzitter: Jan Durnez.

Vaste leden:

Vera Celis, Paul Cordy, Koen Daniëls, Ingeborg De Meulemeester, Kathleen Krekels, Kris Van Dijck;
Jos De Meyer, Jan Durnez, Jamila Hamddan Lachkar;
Franc Bogovic, Jo De Ro;
Caroline Gennez, Tine Soens;
Elisabeth Meuleman.

Plaatsvervangers:

Björn Anseeuw, Peter Persyn, Grete Remen, Willy Segers, Miranda Van Eetvelde, Manuela Van Werde;
Sabine de Bethune, Vera Jans, Katrien Schryvers, Orry Van de Wauwer;
Jean-Jacques De Gucht, Francesco Vanderjeugd;
Katia Segers, Steve Vandenberghe;
Elke Van den Brandt.

Documenten in het dossier:

42 (2018-2019) – Nr. 1: Jaarverslag van het Kinderrechtencommissariaat

INHOUD

I.	Toelichting door Bruno Vanobbergen	4
1.	Wie meldt over onderwijs?	4
2.	Waarover gaan de meldingen?	4
3.	Waar knelt het?	5
3.1.	Flexibele leerwegen in secundair onderwijs	5
3.2.	Leerlingen met specifieke behoeften	5
3.3.	Leerlingenvervoer	6
3.4.	Leerlingenbegeleiding	7
3.5.	Geweldvrije school – pesten	7
3.6.	Schoolkosten	8
3.7.	Straffen op school	8
II.	Uiteenzetting door minister Hilde Crevits	8
1.	Flexibele leerwegen in onderwijs	9
2.	Leerlingen met specifieke behoeften	9
3.	Leerlingenvervoer	10
4.	Leerlingenbegeleiding	11
5.	Internaten	12
6.	Geweldvrije school	12
7.	Schoolkosten	13
8.	Straffen op school	13
III.	Bespreking	14
1.	Tussenkomen van de leden	14
2.	Antwoorden van het KRC	17
3.	Aanvullende opmerkingen van de leden	21
	Gebruikte afkortingen	22

Op 7 februari 2019 besprak de Commissie voor Onderwijs het jaarverslag 2017-2018 van het Kinderrechtencommissariaat met Bruno Vanobbergen, kinderrechtencommissaris, Julie Ryngaert, beleidsadviseur, Chris Vleugels, adviseur Klachtenlijn, en Jean Pierre Verhaeghe, beleidsadviseur, van het Kinderrechtencommissariaat, en Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Onderwijs.

I. Toelichting door Bruno Vanobbergen

Bruno Vanobbergen geeft toelichting bij de onderwijsaspecten van het jaarverslag 2017-2018 van het Kinderrechtencommissariaat, dat als titel heeft 'Hoe rekbaar is het kind?'.

1. Wie meldt over onderwijs?

Elk jaar krijgt het KRC ongeveer 1200 meldingen, waarvan een groot deel over onderwijs gaat. In 2017-2018 waren dat 381 meldingen, waardoor het thema onderwijs, zoals de voorbije jaren, bovenaan de lijst stond.

De spreker merkt wel op dat veel meldingen ontvangen niet meteen betekent dat het niet goed gaat met het onderwijs. Hij stelt vast dat steeds meer scholen het KRC contacteren voor advies, bijvoorbeeld over sanctiebeleid of inclusie.

Van de 381 meldingen komen er 258 van de primaire omgeving (bijvoorbeeld ouders), 81 van professionelen (voornamelijk uit het onderwijsveld zelf) en 42 van minderjarigen.

2. Waarover gaan de meldingen?

Onderstaand overzicht geeft de thema's van de meldingen weer:

Thema	Aantal
Betwiste schoolresultaten	20
Leerlingenbegeleiding	53
Geweld	75
Leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften	45
Huiswerk	1
Schoolkosten	12
School vinden en er geraken	53
Nieuwe media en technologie	2
Recht op informatie	7
Sancties	102
Schoolreglement en informele regels	12
Voor- en naschoolse opvang	3
Andere onderwijs	18
Totaal	381

Sanctiebeleid, pesten (geweld) en leerlingenvervoer (school vinden en er geraken) zijn belangrijke thema's binnen een breed spectrum, stipt Bruno Vanobbergen aan.

3. Waar knelt het?

3.1. Flexibele leerwegen in secundair onderwijs

De kinderrechtencommissaris verwijst naar een interessante case van het vorige werkjaar, op basis waarvan overleg werd gevoerd om de structurele knelpunten aan te pakken.

Het KRC gelooft sterk in het instrument flexibele leerwegen. Het kan een mogelijkheid bieden aan sommige kinderen en jongeren om specifieke talenten te ontplooien. Tegelijkertijd is het een interessant instrument om maatschappelijk kwetsbare groepen via de flexibele leerwegen gelijke onderwijskansen te kunnen bieden. Het zijn groepen die gemakkelijk in het watervalsysteem terechtkomen en vaker geconfronteerd worden met ongekwalificeerde uitstroom. Flexibele leerwegen kunnen daar gedeeltelijk een antwoord op geven. De regelgeving over flexibele leerwegen biedt een ruime waaier aan mogelijkheden.

In de concrete case was het obstakel dat op het moment dat een leerling die na het eerste jaar een B-attest krijgt en verandert van school – vertrekt uit een school die het systeem van flexibele leerwegen niet toepast en aankomt in een school die dat systeem wel toepast – er problemen opduiken. De huidige regelgeving beknot de pedagogische autonomie van de nieuwe school, stelt de spreker.

In het overleg dat het KRC met de onderwijsverstrekkers heeft gevoerd, werd waakzaamheid gevraagd voor het risico dat het B-attest wordt uitgehold. Het is belangrijk dat de nieuwe school de tekorten erkent, maar dan rijst de vraag hoe geremedieerd moet worden. Dat is volgens het KRC een opdracht van de nieuwe school. Maar dan stelt de oude school een veto en meent dat de leerling niet naar het tweede jaar kan overgaan, terwijl de nieuwe school wel mogelijkheden ziet om te remediëren en de leerling wel in het tweede jaar wil opnemen via de flexibele leerwegen. Hierdoor komt de leerling in de problemen.

Op basis van de ervaring formuleert het KRC een aantal aanbevelingen. Bruno Vanobbergen wijst daarbij op het belang om aparte voorwaarden te bepalen voor schoolveranderaars. Via een flexibele leerweg moet remediëring in de nieuwe school mogelijk zijn, ook als de oude school die regeling niet toepast. Voor de leerling in kwestie is dit heel belangrijk, stipt de spreker aan.

3.2. Leerlingen met specifieke behoeften

Hierbij gaat het volgens de spreker vooral over de toepassing van het M-decreet en de weg naar inclusief onderwijs, waarvoor het KRC de voorbije jaren regelmatig aandacht heeft gevraagd.

Op basis van de meldingen en klachten van het voorbije jaar stelt het KRC vast dat de verschillen zeer groot blijven. Enerzijds zijn er scholen die fantastisch werk leveren, met het risico dat ze op een bepaald moment een eiland van inclusie worden, maar anderzijds zijn er ook scholen die redelijke aanpassingen blijven weigeren.

Het is niet altijd makkelijk om een aantal jaren vooruit te kijken, merkt de spreker op. Op het moment dat een leerling zich inschrijft in een school, is het belangrijk dat duidelijke afspraken gemaakt worden over het perspectief van het schooltraject. Nu stellen scholen te vaak: 'we zullen wel zien'.

Discussies tussen ouders en scholen ontwikkelen zich ook over wie wat zal betalen. Er zijn klachten van ouders over het feit dat scholen zeggen niet zelf te

kunnen instaan voor de zorg en een beroep te moeten doen op externen, waarna de vraag opduikt wie moet instaan voor de bijzondere zorg.

Ook over de ondersteuning van leerlingen blijven er perikelen, met name dat de ondersteuning netgebonden is. Ouders botsen hierop, waardoor kinderen op een bepaald moment op zoek moesten naar een nieuwe begeleider. Voor kwetsbare kinderen is dat een heus struikelblok, meent de spreker.

Ouders kaarten ook aan dat kinderen bijzonder laag op de prioriteitenlijst staan, met als gevolg dat het ondersteuningsnetwerk aangeeft dat geen ondersteuning verschaft kan worden. Dat heeft als directe implicatie dat ouders op zoek moeten naar externe, private hulpverlening die soms wel en soms niet terugbetaalbaar is. Dat is voor veel ouders een struikelblok, stelt de kinderrechtencommissaris.

Het KRC heeft samen met Unia een gemeenschappelijke tekst geschreven. Daarin gaat het specifiek over de redelijke aanpassingen en worden scholen, ouders en CLB's handvaten aangereikt om op een doelgerichte, constructieve manier met elkaar te overleggen. In de praktijk loopt dat nog regelmatig stroef. Het is de bedoeling om het kind een plaats te geven in dat overleg en ervoor te zorgen dat duidelijke afspraken worden gemaakt en er ook een grotere rechtszekerheid is voor de leerlingen.

In de discussie over inclusie hecht het KRC veel belang aan een grotere rechtszekerheid, beklemtoont Bruno Vanobbergen, omdat in het M-decreet nog serieuze tekortkomingen zitten. Het KRC vraagt een feitelijke motiveringsplicht voor CLB's en scholen voor alle beslissingen over de schoolloopbaan en de ondersteuning van leerlingen. Daarnaast zijn duidelijke kwaliteitseisen nodig voor het overleg, het onderwijs, de ondersteuning en de evaluatie. Scholen die op die punten tekortschieten, moeten aangestuurd en ondersteund worden. De grenzen tussen het gemeenschappelijke curriculum en het individueel aangepast curriculum zijn niet altijd duidelijk, meent de spreker, en stelt dat een grotere duidelijkheid nodig is. Tot slot moet het klachtenmechanisme binnen het M-decreet minder versnipperd en meer slagkrachtig worden.

Een laatste element over inclusie staat ook in het memorandum van het KRC voor de komende verkiezingen en betreft het realiseren van complementaire wegen naar inclusie. Inclusie wordt vandaag nog te veel in zwart-wittermen gezien, terwijl het volgens het KRC nodig is om meer grijs te denken en de twee perspectieven bij elkaar te brengen. Het inbedden in lokale campussen van zowel gewoon als buitengewoon onderwijs is daarbij een piste. Scholen experimenteren hiermee en volgens het KRC zijn er hiermee mogelijkheden om te werken aan inclusie.

3.3. Leerlingenvervoer

Bruno Vanobbergen stipt aan dat meer dan 37.000 kinderen in het buitengewoon onderwijs vandaag gebruikmaken van leerlingenvervoer. Vorig schooljaar waren er toch nog 550 leerlingen die langer dan 220 minuten onderweg waren per dag. Soms zitten 50 kinderen met verschillende handicaps op één bus. Dat is niet ideaal, merkt de spreker op.

Er zijn de voorbije jaren wel ernstige inspanningen geleverd, meent de kinderrechtencommissaris. De pilootprojecten leveren inspirerende ervaringen. De beslissing om dit systeem ook uit te proberen in een stedelijke context, is volgens de spreker positief.

Voor het KRC is het belangrijk om op korte termijn te zoeken wat uit de pilootprojecten geleerd kan worden en dat Vlaanderen breed te implementeren, want een niet-onbelangrijke groep kinderen zit nog steeds veel te lang op de bus.

Het KRC vraagt om het leerlingenvervoer af te stemmen op de onderwijs- en zorgvragen. Er is nood aan vervoer naar de meest geschikte school. Lokale besturen en actoren kunnen een rol spelen in het organiseren van flexibel vervoer. Steden en gemeenten moeten gesensibiliseerd worden en inspirerende voorbeelden aangereikt krijgen.

Het doel moet zijn dat een leerling per dag maximaal 120 minuten onderweg mag zijn, besluit de spreker.

3.4. Leerlingenbegeleiding

Dit thema wordt door het KRC vanuit een helikoptervisie bekeken, waarbij gewezen wordt op het belang van optimale afstemming tussen onderwijs en welzijn. Scholen hebben vaak welzijnsgerelateerde vragen en welzijnsvoorzieningen hebben vragen aan de school.

De CLB's hebben een belangrijke draaischijffunctie. Het is volgens het KRC belangrijk om goed na te denken over hoe die functie sterk ingevuld kan worden en hoe het CLB een duidelijk mandaat krijgt. Naast duidelijkheid is optimale afstemming tussen beide sectoren echt nodig, benadrukt de spreker.

Steeds meer kinderen worden door een jeugdrechter geplaatst op een schoolinternaat, schetst de kinderrechtencommissaris. Het gaat om meer dan 1000 kinderen. Het KRC is voorstander van deze combinatie van onderwijs en welzijn, maar schoolinternaten botsen op hun grenzen. Het decreet betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp is van toepassing, maar schoolinternaten zijn niet vertrouwd om vanuit dat regelgevend kader te werken.

In sommige internaten bestaat meer dan de helft van de leerlingen uit 'welzijnskinderen'. Die schoolinternaten hebben op dat moment te weinig middelen om op een goede manier voor begeleiding en ondersteuning van deze kinderen te zorgen, meent de spreker.

Zowel wat betreft regelgeving als ondersteuning is heroverweging nodig, zodat de kinderen krijgen waar ze recht op hebben en de mensen die instaan voor de ondersteuning het gevoel hebben dat ze niet aan hun lot worden overgelaten.

3.5. Geweldvrije school – pesten

Pesten blijft een thema waar het KRC aandacht voor moet blijven vragen. Recent onderzoek toont aan dat het pesten tussen leerlingen vermindert, maar ouders en leerlingen nemen nog heel vaak contact op met het KRC om een pestprobleem aan te kaarten. Het gaat dan niet over eenmalige gebeurtenissen, maar over persistente vormen van pestgedrag en waarbij ouders en kinderen moegestreden zijn.

Het KRC probeert door te luisteren naar de ouders, de school en het CLB goede praktijken aan te reiken. Dat blijft een structureel probleem, wat de spreker tot het voorstel brengt dat een kenniscentrum over pesten, waar scholen en ouders terecht kunnen, een meerwaarde zou kunnen betekenen in de aanpak.

3.6. Schoolkosten

Het KRC vraagt elk jaar ook aandacht voor armoede, wat concreet voor onderwijs betekent dat aandacht wordt gevraagd voor de schoolkosten.

Elk jaar zijn er meldingen over de hoge kosten van schoolboeken, de evolutie naar dure invulboeken, het al dan niet gebruiken van tablets en de bijdrageregeling en vrijwilligheid van giften.

Bruno Vanobbergen geeft het voorbeeld van leerlingen die zich hadden ingeschreven in een nieuwe school, maar na enkele weken van de school de boodschap kregen uit te moeten kijken naar een andere school omdat ze zich geen tablet of laptop kunnen permitteren. Daardoor worden kwetsbare jongeren nog kwetsbaarder gemaakt, merkt hij op.

De kinderrechtencommissaris weet dat de minister eraan werkt en er onderzoek loopt. Het KRC vraagt in het bijzonder om na te gaan of een sterkere samenwerking mogelijk is tussen scholen en boekhandelaars. Als ouders vragende partij zijn voor een afbetalingsplan moet dat mogelijk zijn. Op dit moment laten uitgeverijen daar weinig of geen ruimte voor.

3.7. Straffen op school

Het KRC stelt een daling vast van het aantal definitieve uitsluitingen. Dat is positief. Er moet volgens de spreker wel gelet worden op de stijging van het aantal definitieve uitsluitingen in het basisonderwijs. Het definitief van school sturen van een jong kind heeft een zeer grote impact op de verdere schoolloopbaan van de leerlingen. Het KRC werkt samen met een aantal LOP's om dit fenomeen in te dijken.

Inzake het sanctiebeleid op school vraagt het KRC aandacht voor de toepassing van het maatregelencontinuüm. Er zijn nog altijd scholen die dit niet of veel te weinig toepassen, merkt de spreker op.

Het KRC is positief over de leidraad 'Wegen naar nieuwe kansen' die in november 2018 verscheen en hoopt dat scholen er inspiratie in vinden.

De spreker vraagt ook aandacht voor de uitsluitingen op het einde van het schooljaar. Leerlingen worden te vaak in afzondering geplaatst of zitten thuis en zijn aangewezen op zelfstudie. Leerlingen worden niet geholpen door hen een aantal weken of maanden gewoon thuis te laten zitten, stelt Bruno Vanobbergen.

Het KRC vraagt ook om de Commissie inzake Leerlingenrechten bevoegd te maken voor definitieve uitsluitingen.

II. Uiteenzetting door minister Hilde Crevits

Minister *Hilde Crevits* merkt vooreerst op dat, gelet op de veelvuldige vragen over schoolkosten, pesten enzovoort, alle leden van de commissie aanwezig zouden moeten zijn bij de voorstelling van het jaarverslag van het Kinderrechtencommissariaat.

Het jaarverslag is voor de minister steeds opnieuw een heel nuttige vinger aan de pols. Ook dit jaar zitten er weer een aantal interessante suggesties in, vaak in lijn met een aantal maatregelen die reeds genomen werden en nu worden uitgevoerd. Op een aantal zaken is de minister niet ingegaan en daar zal ze toelichting bij geven.

Het is ook positief te zien dat er na de stijging van het aantal vragen en klachten de voorbije jaren er dit jaar een daling wordt ingezet, ook voor onderwijs.

Over heel wat zaken in onderwijs is het Kinderrechtencommissariaat positief, zoals het nieuwe decreet Leerlingenbegeleiding, merkt de minister op.

1. Flexibele leerwegen in onderwijs

De kinderrechtencommissaris erkent dat in het secundair onderwijs al heel wat mogelijkheden bestaan tot flexibele leerwegen. De zorg voor het best mogelijke onderwijs voor elke leerling, is een zorg die de minister deelt.

Als de regelgeving onduidelijk is, is het belangrijk deze verder te verduidelijken. Er moet wel voor worden opgepast dat er door een aanpassing van de regelgeving geen ongewenste uitholling ontstaat, bijvoorbeeld met betrekking tot het B-attest.

In de eerste graad van het secundair onderwijs werd het B-attest afgeschaft en wordt gewerkt met een A-attest met verplichte remediëring. In de andere graden wordt het B-attest behouden.

Naast de flexibele leerwegen zorgt de modernisering van het secundair onderwijs ervoor dat leerlingen veel meer dan vroeger bewuste studiekeuzes kunnen maken. Hoe bewuster die keuze en hoe meer duidelijkheid daarover, hoe positiever voor de onderwijsloopbaan.

Het gemoderniseerd secundair onderwijs start op 1 september 2019. Vanaf het eerste jaar in de eerste graad worden de mogelijkheden om nog meer op maat te werken, versterkt. Voor de tweede en derde graad is er een overzichtelijke matrix met mogelijke studierichtingen die ervoor zorgt dat leerlingen en hun ouders een goed zicht hebben op de finaliteit van een opleiding: verder studeren, opleiden naar de arbeidsmarkt of een combinatie.

Met daarnaast ook nog Columbus, de niet-bindende oriënteringsproef, hebben leerlingen veel meer dan vroeger mogelijkheden voor een meer bewuste studiekeuze. Het is de wens van de minister dat elke leerling van het secundair onderwijs die een doorstromingsrichting volgt deze test zou afleggen. De proef peilt niet alleen naar kennis en talenten, maar ook naar motivatie van leerlingen.

De flexibele leerwegen zijn ook gereorganiseerd en de banden met welzijn werden aangehaald.

2. Leerlingen met specifieke behoeften

Het nieuwe ondersteuningsmodel is voor het eerst in werking getreden bij het begin van het schooljaar 2017-2018, schetst de minister. Ondertussen is het tweede schooljaar met deze nieuwe manier van werken ingegaan en valt het op dat de meeste knipperlichten ondertussen weg zijn. De minister illustreert dat met de mededeling dat het aantal mails met probleemmeldingen ook heel sterk is gedaald.

Kinderen en leerlingen hebben met dit model meer flexibele ondersteuning op maat. Er blijven uiteraard een aantal aandachtspunten. Vandaar dat er een monitoring en evaluatie van het ondersteuningsmodel komt tegen de start van het schooljaar 2019-2020. In die evaluatie zal onder andere de loopbaan van leerlingen met een gemotiveerd verslag bekeken worden. Maar zo'n evaluatie heeft natuurlijk pas nut als scholen, ouders, leerlingen, leraren, ondersteunings-

netwerken, ondersteuners en CLB's voldoende tijd wordt gegeven om op de nieuwe manier te werken.

Om het ondersteuningsmodel alle kracht te geven die het nodig heeft om te werken, werd van in het begin 15 miljoen euro extra geïnvesteerd voor leerlingen die vroeger geen begeleiding kregen in het gewoon onderwijs, maar nu wel. Op het einde van vorig schooljaar werd daar nog eens 17 miljoen euro aan toegevoegd. Ondertussen werd in het voorontwerp van Onderwijsdecreet XXIX ook de open-endregeling voor de types 2, 4, 6 en 7 uitgewerkt. Alle leerlingen hebben dus een gegarandeerd pakket aan ondersteuning als ze in het gewoon onderwijs schoollopen.

In het buitengewoon onderwijs is logopedie en kinesithérapie inbegrepen in de lestijd. Sommige ouders kiezen ervoor om extra therapie te doen buiten de lesuren. In de ondersteuningsnetwerken is ook paramedisch personeel aanwezig, dat zijn logopedisten, kinesisten enzovoort. Zij kunnen dus ook in het gewoon onderwijs ondersteuning bieden. Het zijn de ouders, de school en het CLB die bepalen welke ondersteuning nodig is voor de leerlingen. Het lijkt de minister wenselijk dat in de toekomst wordt gekeken of al dan niet extra budgettaire inspanningen geleverd moeten worden.

De bemiddelingsprocedure waar het KRC naar vraagt, wordt voorzien met de hervorming van de leerlingenbegeleiding. Daarin wordt de nadruk gelegd op betere samenwerking tussen CLB's onderling, om hun expertise meer en beter uit te wisselen en zich regionaal te organiseren.

Bijkomend zal de onderwijsinspectie samen met de belangrijkste stakeholders een gemeenschappelijk referentiekader ontwikkelen over de kwaliteit van ondersteuning. Een van de elementen zal het functioneren van het aanspreekpunt voor ouders zijn. Het moet een gemeenschappelijke taal scheppen om ondersteuning kwaliteitsvol uit te bouwen.

De minister is voorstander van complementaire wegen naar inclusie: zorg ervoor dat in gebouwen van gewoon onderwijs klassen buitengewoon onderwijs komen, en andersom. Zorg ervoor dat leerlingen, waar het kan, samen les volgen, samen activiteiten doen en dat leerkrachten uit de twee onderwijssystemen met elkaar in contact komen. Als een nieuwe school wordt gebouwd, kan worden beslist dat gewoon en buitengewoon onderwijs samen bouwen. Op veel plaatsen is de fysieke situatie anders en is die integratie niet altijd mogelijk of wenselijk. De Vlaamse Regering heeft ook beslist om gewoon en buitengewoon onderwijs naast elkaar te laten bestaan. Het moet volgens de minister het doel zijn om kinderen zo lang mogelijk onderwijs te geven. Op dat vlak scoort Vlaanderen goed. De ervaringen met het M-decreet hebben ook geleerd dat het in een aantal situaties voor het kind gewoon beter is om buitengewoon onderwijs te volgen, maar de minister is voorstander van samenwerkingen tussen gewoon en buitengewoon onderwijs. Als er daarvoor regelgevende hinderpalen zijn, wil zij die zeker bekijken.

3. Leerlingenvervoer

Naar aanleiding van vragen om uitleg over het jaarverslag van de kinderrechten-commissaris is de problematiek van het leerlingenvervoer reeds uitvoerig besproken tijdens de commissievergadering van 11 december 2018. De minister verwijst dan ook voor dit thema naar de bespreking toen. (*Woordelijk Verslag* VI.Parl. 2018-19, nr. C54)

De verzuchtingen van ouders en leerlingen over de reistijd neemt de minister zeer ernstig. Kinderen zitten inderdaad vaak nog te lang op de bus in niet altijd comfortabele omstandigheden.

De kinderrechtencommissaris vraagt, vanuit de problemen met het huidige systeem van het leerlingenvervoer, een snelle uitrol van het nieuwe concept leerlingenvervoer. In het pilootproject wordt gewerkt met de meest kwetsbare doelgroepen in het onderwijs, benadrukt de minister. Omwille van deze doelgroep is het belangrijk om niet over één nacht ijs te gaan en een weldoordacht, duidelijk nieuw concept leerlingenvervoer te ontwikkelen alvorens het Vlaanderenbreed uit te rollen.

Om het perspectief van het kind te vertegenwoordigen, zal het Kinderrechtencommissariaat, op eigen vraag, binnenkort uitgenodigd worden om deel uit te maken van het expertenpanel bij de vernieuwing van het pilootproject. Dat maakt het mogelijk voor het Kinderrechtencommissariaat om het pilootproject op te volgen en de adviesfunctie optimaal uit te voeren.

De verlenging en uitbreiding van het pilootproject werd door de Vlaamse Regering op 25 januari 2019 definitief goedgekeurd. Het besluit van de Vlaamse Regering moet via een bekrachtigingsdecreet door het Vlaams Parlement worden goedgekeurd.

In het jaarverslag staat dat het Kinderrechtencommissariaat een centrale opvolging voorstelt bij een definitieve uitrol, opdat er geen negatieve effecten optreden zoals een decentralisatie van de rechtsbescherming van minderjarigen. Er wordt gevraagd om de scholen maximaal te ondersteunen en in een Vlaams toezichts- en klachtenmechanisme te voorzien. Momenteel wordt het pilootproject opgevolgd door een coördinator bij het Departement Onderwijs en Vorming en wordt het huidige leerlingenvervoer door een team bij het Agentschap voor Onderwijsdiensten geregeld. De lokale bepaling en bottom-upwerking zijn een deel van de centrale pijlers in het pilootproject. De minister dankt de kinderrechtencommissaris voor het signaal dat hij geeft. Dat er een vorm van centrale opvolging nodig is, was reeds duidelijk en wordt dus bevestigd. Het kan uiteraard niet dat een kind rechthebbend is in regio A, maar in regio B niet rechthebbend is. Wanneer het Departement Onderwijs en Vorming een Vlaanderenbrede uitrol voorbereidt, zal met deze opmerking rekening worden gehouden en het Kinderrechtencommissariaat via de klankbordgroep en het expertenpanel betrokken worden.

De minister verwijst nog naar het verslag van het eerste pilootproject, waarin een aantal interessante punten wordt aangestipt, zoals het belang van kwaliteitsvolle kinderopvang.

4. Leerlingenbegeleiding

Het nieuwe decreet Leerlingenbegeleiding ging van start bij het begin van dit schooljaar. Het is fijn te lezen dat het Kinderrechtencommissariaat hierin de eerste stap ziet naar positieve evoluties. De bezorgdheid rond afstemming tussen onderwijs en welzijn acht de minister terecht: leerlingen zijn niet in één beleidshokje te plaatsen.

De netwerken '1 gezin, 1 plan' van minister Jo Vandeuren beginnen ondertussen aan hun werking. Daarin zit het CLB als belangrijke en gelijkwaardige partner rond de tafel.

5. Internaten

De minister dankt de kinderrechtencommissaris en de medewerkers voor de inspanningen voor de sector. Op de dagen dat zij in enkele internaten verbleven hebben, konden zij vaststellen dat het personeel zijn uiterste best doet om de internen op een warme en adequate manier op te vangen en te begeleiden.

De minister ziet ook een sector die ondanks zijn kleine schaal (er zijn ongeveer 150 internaten in Vlaanderen) een erg grote verscheidenheid toont: er zijn internaten gewoon onderwijs, internaten buitengewoon onderwijs, topsportinternaten en schippersinternaten. Sommige internaten bieden opvang van maandag tot vrijdag, andere nemen er zondagavond ook bij en nog andere zijn zeven op zeven open. Er is ook een grote diversiteit aan internen: van kinderen met een specifieke leerinteresse (in een koksschool bijvoorbeeld) tot kinderen die geplaatst werden door de jeugdrechtbank.

De sector geeft aan dat de regelgeving rond internaten verouderd is en niet tegemoetkomt aan de toegenomen diversiteit. Om hierin meer duidelijkheid te krijgen, heeft de minister de onderwijsinspectie gevraagd het 'referentiekader internaatskwaliteit' tot stand te brengen. De inspectie heeft dat in nauwe samenwerking gedaan met de sector zelf. Ook de zorginspectie is hierin betrokken, vanwege hun ervaring met het doorlichten van residentiële instellingen maar ook omdat internaten zich vaak op de brug tussen onderwijs en welzijn bevinden. Het referentiekader kan internaten inspireren om lokaal, in overleg met alle betrokken actoren, tot een eigen kwaliteitsbeleid te komen.

Het nieuwe referentiekader is geen alleenstaand gegeven. De onderwijsinspectie plant binnenkort plaatsbezoeken om op die manier de specifieke werking van internaten beter te leren kennen. Daarna zal een rapport worden opgesteld met mogelijke suggesties voor aanpassing van de regelgeving.

6. Geweldvrije school

Dat het aantal meldingen over pesten op school weer gestegen is, stemt de minister niet positief. Het toont aan dat het noodzakelijk is om verder te investeren in het creëren van een verbindend schoolklimaat. Het decreet Leerlingenbegeleiding is hierin een belangrijke kapstok, want voor het eerst is het een erkenningsvoorwaarde om een beleid te voeren waarin ook het welbevinden van leerlingen aandacht krijgt in elke school.

De minister blijft sensibiliseren en informeren door de nodige tools en informatie ter beschikking te stellen. Ze draagt het project Confixers, waarin jongeren worden opgeleid tot ambassadeurs voor een geweldvrije school, een zeer warm hart toe. Soms komt de opmerking dat hierdoor de verantwoordelijkheid in de schoenen van de jongeren wordt geschoven, maar de minister deelt die mening niet. De kracht van jongeren moet net gebruikt worden om mee de sociale druk te vergroten om tot een geweldvrije school te komen.

Samen met ministers Jo Vandeurzen, Sven Gatz en Philippe Muyters agendeerde de minister eind december nog een stand van zaken op de Vlaamse Regering van alle inspanningen in het kader van de mededeling integriteit en de resolutie over grensoverschrijdend gedrag.

Ook de nieuwe eindtermen voor de eerste graad van het secundair onderwijs omvatten thema's als lichamelijk en geestelijk bewustzijn en gezondheid, mediawijsheid en sociaal-relatieve competenties, stipt de minister aan.

In het kader van het medisch onderzoek wordt nu ook de mentale gezondheid in rekening gebracht. Dat is ook een hefboom om het globale welzijn op school te verbeteren.

7. Schoolkosten

De minister pleit voor een transparant kostenbeleid, transparante facturen en een goede en duidelijke communicatie voor en bij de inschrijving op school. De regelgeving is bijzonder duidelijk en ouders moeten bij het begin van het schooljaar weten wat de te verwachten kosten zijn. Elk jaar wordt daarover ook met de scholen gecommuniceerd: wanneer worden facturen opgestuurd, over welke bedragen zal het gaan, wat zijn de mogelijkheden tot (kosteloze) maandelijksse afbetaling, wie zijn de contactpersonen enzovoort.

Maar ook bij het niet betalen van schoolfacturen moet op een respectvolle manier gecommuniceerd en gewerkt worden. Vandaar ook het project rond onbetaalde schoolfacturen dat op dit moment voor het tweede jaar op rij loopt in 45 scholen. Daarmee zet de minister in op vorming van armoedevaardig onderwijspersoneel, op kostenbeheersing en op preventie. Wie de opleiding tot kleuterleider volgt, wordt ook opgeleid om armoede te herkennen. Dat kan ook een positieve impact hebben op schoolkosten.

Projecten als 'Kleine Kinderen, Grote Kansen', of de diverse tutoringprojecten, maar dus ook het project 'Samen tegen onbetaalde schoolfacturen!' en projecten van 'SOS Schulden op School vzw' zijn telkens een investering in kostenbeheersing, meent de minister.

Er zijn vragen naar een maximumfactuur voor de eerste graad van het secundair onderwijs. Dat is voor de minister niet onbespreekbaar, maar zij zal dat niet onoordeelkundig invoeren. Zij wil een goed zicht hebben op alle kosten. Elke school in Vlaanderen moet omzichtig omspringen met uitgaven en aan een kostenbeheersend beleid werken. In het secundair onderwijs wil de minister wel snel werk maken van – wat mogelijk zou zijn via een amendement op het Onderwijsdecreet XXIX – de standaardmogelijkheid om in schijven te betalen.

In het basisonderwijs moet standaard in schijven worden betaald. Voor het secundair onderwijs is dat niet nodig, maar er moet volgens de minister wel standaard de mogelijkheid zijn om in schijven te betalen, wat nu niet in de regelgeving is voorzien. Nu moeten ouders telkens contact opnemen met de school om dit te regelen.

8. Straffen op school

Het uitsluiten van een leerling moet altijd het laatste middel zijn, beklemtoont de minister. Zij deelt daarin de bezorgdheid van het Kinderrechtencommissariaat. Er zit weliswaar een dalende lijn in de tuchtsancties, maar het blijven nog altijd veel leerlingen. Voor het secundair onderwijs ging het in het schooljaar 2017-2018 nog over 3333 leerlingen.

De regelgeving is duidelijk, stipt de minister aan. Het is de toepassing ervan in de scholen die moet bijgestuurd worden. De netwerken 'Samen tegen Schooluitval' merkten dat ook op. Het netwerk in Brussel bijvoorbeeld werkte samen met de scholen een leidraad uit rond uitsluiting. Niet alleen wordt de regelgeving nogmaals verduidelijkt, ook worden andere maatregelen en opties besproken.

Tot besluit dankt de minister de kinderrechtencommissaris voor de vele jaren van constructieve samenwerking en de zeer gewaarde verslagen van zijn team.

III. Bespreking

1. Tussenkomen van de leden

Kathleen Krekels verwijst naar het in het jaarverslag aangehaalde overleg met de ouder- en belangenverenigingen van kinderen met specifieke onderwijsnoden. Daarin vertegenwoordigt het KRC, samen met Unia, de niet-georganiseerde ouders van kinderen met een beperking. Welke organisaties maken deel uit van het overleg en wat is het doel? Is het de bedoeling om klachten te bespreken? Welke acties vloeien daaruit voort?

Het KRC adviseerde om in scholen voor gewoon onderwijs bijvoorbeeld 5 percent van de plaatsen te reserveren voor kinderen met een geattesteerde beperking. Het lid informeert naar de doelstelling van dit advies. Op basis van het M-decreet is een inschrijving altijd mogelijk. Krijgt het KRC veel signalen dat kinderen van deze groep onder valse voorwendselen geweigerd worden bij de inschrijving?

Wat betreft de bijdrage van de ouders voor redelijke aanpassingen stelt het KRC dat soms kleine financiële tussenkomsten gevraagd worden aan ouders voor bepaalde zaken, bijvoorbeeld voor uitstappen. Ook het lid heeft al dergelijke voorbeelden gehoord. Het KRC concludeert dat deze kosten door de school gedragen zouden moeten worden als het gaat om niet-disproportionele aanpassingen. Wat moet in de regeling aangepast worden om daaraan tegemoet te komen? Is het PAB daarop een antwoord?

Het KRC staat positief ten opzichte van het nieuwe concept voor leerlingenvervoer in het buitengewoon onderwijs. De problematiek is volgens de spreker soms gelieerd aan het feit dat kinderen niet in de dichtstbijzijnde school terechtkunnen, maar naar een school op grotere afstand moeten gaan en daardoor buiten het leerlingenvervoer vallen. Is dat aspect voldoende vervat in het nieuwe concept?

De grootste hiaat in het decreet Leerlingenbegeleiding is volgens het KRC de te beperkte samenwerking tussen onderwijs en welzijn. Er is een duidelijke rolverdeling tussen school en CLB uitgeschreven. Krijgt het KRC signalen dat deze theoretische rolverdeling ook in de praktijk goed werkt in het onderwijsveld, of is er nog werk aan de winkel?

Het KRC heeft een aantal voorbeelden gegeven dat door het opnieuw meer netgebonden karakter van de ondersteuning ouders klachten hadden dat de vertrouwde ondersteuning wegviel. Dat waren volgens het lid overgangsproblemen. Blijven die klachten aanhouden? Zijn de ouders die vorig schooljaar een klacht hadden nu wel tevreden?

De spreker gaat ook nog in op de stijgende sancties in het basisonderwijs. Omwille van het M-decreet en het feit dat ouders het advies van scholen om hun kind naar het buitengewoon onderwijs te brengen niet volgen, starten scholen soms een tuchtprocedure om zo het kind toch naar een andere school te kunnen doorverwijzen. Heeft het KRC er zicht op of het aantal dergelijke procedures stijgt?

Jamila Hamddan Lachkar prijst de kwaliteit van het jaarverslag en de interessante aanbevelingen. Op basis van de door het KRC aangehaalde knelpunten en aanbevelingen, formuleert het lid een aantal vragen.

31 percent van de meldingen bij het KRC gaat over onderwijs. Het lid wil weten welk aandeel handelt over leerlingenvervoer.

Over het proefproject inzake leerlingenvervoer stipt het jaarverslag aan dat de klankbordgroep helaas niet meer samenkomt. Wat is de reden daarvoor?

Het is voor het lid niet verrassend dat de onderwijsgerelateerde meldingen vaak te maken hebben met geweld en sancties. Hoe ervaart het KRC de evoluties op het terrein? Kunnen scholen in de praktijk aan de slag om een evaluatie te maken en hiermee beter om te gaan?

Inzake culturele en levensbeschouwelijke verschillen op school is er een denkgroep rond identiteit en waardenbeleving actief binnen de Vlor die tegen het voorjaar van 2019 een platformtekst zal opstellen. Het KRC is volgens de spreker nogal scherp en vraagt in het memorandum om duidelijkheid te scheppen voor de scholen. Het lid had hierover graag meer duiding.

Er zijn een aantal verontrustende signalen over straffen op school, stelt het lid. Definitieve uitsluiting is niet altijd een oplossing. Vooral jongeren die scoren op de kansarmoede-indicatoren en niet-Belgische leerlingen zijn oververtegenwoordigd in deze groep. Het KRC formuleert de aanbeveling om de interne begeleiding te versterken en om de Commissie inzake Leerlingenrechten een antwoord te laten bieden. Heeft het KRC zicht op de interne tuchtprocedures in scholen en zijn er daarvoor aanbevelingen?

Volgens *Koen Daniëls* heeft het jaarverslag van het KRC een interessante inslag, met getuigenissen, verwijzing naar regelgeving, analyse en aanbevelingen. Politici moeten het niet eens zijn met alle voorstellen, want de rol van het KRC is om voorstellen te doen, en de manier waarop dat moet gebeuren, zit daar niet in vervat.

De flexibele leerwegen zijn volgens het lid een piste, maar mogen niet overschat worden. Het KRC stelt voor om aparte voorwaarden op te stellen voor schoolveranderaars. De minister ziet een aantal mogelijkheden, maar heeft een deel van artikel 157, 6°, niet vermeld. Daarin staat dat na het eerste jaar de klassenraad bepaalde basisopties kan uitsluiten. Dat is volgens de spreker een belangrijk element. Er kan beslist worden om te remediëren, maar de leerling kan ook de toegang tot een of meer basisopties of pakketten van de basisopties van het tweede leerjaar A of B ontzegd worden. Het is ook belangrijk om aan scholen mede te delen dat deze optie nog steeds bestaat, in het licht van leerlingvolgsystemen, het opvolgen van vorderingen van leerlingen en het traject dat met leerlingen wordt uitgetekend.

Als leerlingen veranderen van school, stelt het KRC voor om remediëring via flexibele leerwegen in de nieuwe school mogelijk te maken, ook als de oude school die regeling niet toepast. Er moet volgens *Koen Daniëls* over gewaakt worden dat het ene advies niet door het andere onderuit wordt gehaald. Het initiatief van de toelatingsklassenraad wordt volgens de spreker nog vrij weinig gebruikt. Heeft het KRC daarover klachten ontvangen?

In het kader van inclusie is er volgens het KRC te vaak de houding 'we zullen wel zien'. Het lid meent dat de evolutie van een kind moeilijk te voorspellen is, zeker in het kader van maatwerk. Inclusie speelt zich af in een context van leerkrachten en leerlingen. 'We zullen wel zien' is volgens de spreker een uitdrukking in de orthopedagogische context: eerst stappen en dan lopen. *Koen Daniëls* vraagt begrip voor deze aanpak.

Het KRC vraagt ook meer rechtszekerheid door meer duidelijkheid over de grens tussen het gemeenschappelijke curriculum en IAC. Het is eigen aan deze leerlingen dat maatwerk moet worden geleverd, stelt de spreker. Op het moment dat er decretale richtlijnen zouden zijn, vreest hij dat er klachten zullen komen

van ouders omdat hun kind niet binnen dat kader valt en er, in tegenstelling tot nu, geen flexibiliteit meer zal zijn. Maatwerk ('we zullen wel zien') geeft net de mogelijkheid om gaandeweg bij te sturen, meent de spreker. Het instellen van decretale regels om rechtszekerheid te creëren, zal dat maatwerk inperken.

Koen Daniëls beaamt de verwijzing van het KRC naar netgebondenheid van ondersteuning als struikelsteen. Soms wordt lokaal met alle middelen de scheiding van de netten overeind gehouden. Het lid deelt de verontwaardiging. Als de begeleiding goed gaat met mensen met expertise, is netgebondenheid niet meer van deze tijd.

De samenwerking met welzijn is een belangrijk punt. Voor ouders maakt het niet uit welke dienst voor de ondersteuning instaat. Is het mogelijk om op de website van het KRC een flowchart weer te geven? Dat zou mensen hulp kunnen bieden bij hun zoektocht naar waar ze terecht kunnen.

Inzake leerlingenvervoer stelt het KRC voor dat een kind maximaal 120 minuten per dag onderweg mag zijn. Gelet op de spreiding van bepaalde types scholen en de expertise in Vlaanderen, vreest het lid dat 120 minuten onvoldoende is. Leerlingen zullen bijgevolg naar een MFC gaan. Het maximum aantal minuten is goed als richtlijn, maar de spreker maakt zich wel zorgen als dit gebetonneerd zou worden. Leerlingverplaatsingen met een ander vervoermiddel zijn soms ook langer dan 120 minuten. Voor het buitengewoon onderwijs is maatwerk nodig, en de regels staan dat soms in de weg.

Pesten blijft een groot probleem, stelt de spreker. In het verleden zijn al diverse aanpakken geprobeerd: sanctioneren, praten, groene leerkrachten, Confixers enzovoort. Er is veel geprobeerd, maar er blijven problemen. Sociale media zorgen nu voor een permanent pestgedrag. Wat zou volgens het KRC moeten gebeuren om dit een halt toe te roepen?

Inzicht en gesprekken kunnen tot op een bepaald niveau resultaat boeken, maar helaas zijn er ook hardleerse pesters op wie een gesprek weinig impact heeft. Leerkrachten en scholen weten dikwijls niet meer hoe deze jongeren bereikt kunnen worden. Ziet het KRC andere mogelijkheden?

Koen Daniëls kijkt uit naar de studiekostenmonitor. Zijn ervaring op basis van gesprekken met gezinnen toont echter dat de studietoelage en een deel van de kinderbijslag dikwijls volstaan om de schoolkosten te betalen. De maatschappij doet dus veel inspanningen om de schoolkosten op te vangen, aldus het lid. Hij vraagt of het KRC in alle situaties dat onderzoek doet, of enkel kijkt naar de te betalen facturen?

Wat uitsluitingen van kinderen betreft, is het KRC voorstander van een warme overdracht. Het is steeds een discussie en afweging hoe lang kinderen best in een specifiek traject blijven, want meestal is er ook iets gebeurd in de klas waardoor enkel een tijdelijke afwezigheid van een leerling niet altijd de oplossing is. Hoe ziet het KRC die warme overdracht concreet?

Paul Cordy uit een bezorgdheid over het leerlingenvervoer. Er is terecht gewezen op het risico van een te strakke regelgeving. Zo zorgt in het centrum van Antwerpen het busvervoer naar de scholen van het buitengewoon onderwijs voor druk op de buurt en neemt het binnenrijden van de stad ook de nodige tijd in beslag. Maar de spreker wil die scholen niet zien verdwijnen uit het stadscentrum. Een te strikt kader wat het transport betreft, verhoogt de druk op de scholen om naar de rand van de stad te verhuizen. Het aanbod in het stadscentrum zou daardoor verschrallen. De gehanteerde normen moeten dus heel goed overwogen worden.

De mogelijkheid om een tijdelijk verbod op levensbeschouwelijke symbolen in te voeren, bestaat. Dat moet uiteraard gemotiveerd worden. Door een tijdelijk verbod moet niet telkens het schoolreglement gewijzigd worden. Het KRC stelt dat dat voor de scholen de nodige duidelijkheid zou scheppen. De spreker trekt dat in twijfel. Hij meent dat door een vlotte invoering en afvoering van een dergelijk verbod scholen onder druk en in permanente discussie zijn over wat ze al dan niet moeten doen en met welke motivering. Paul Cordy vreest dat hierdoor de onrust in scholen versterkt kan worden in plaats van rust te brengen.

2. Antwoorden van het KRC

Bruno Vanobbergen gaat chronologisch in op de tussenkomsten van de leden. Hij deelt mee dat het KRC in eerdere adviezen al heeft voorgesteld om onderwijs en welzijn heel sterk aan elkaar te koppelen en bijvoorbeeld via een PAB ervoor te zorgen dat de financiële meerkost geregeld kan worden, zonder dat de school daar alleen verantwoordelijk voor wordt gesteld.

De CLB's vervullen nog maar recent de draaischijffunctie inzake leerlingenbegeleiding, stipt de spreker aan. Uit de contacten met de CLB's leert het KRC een aantal zaken die belangrijk zijn bij het nadenken over de draaischijffunctie. Een eerste punt is het belang van goede afspraken over gegevensuitwisseling. Het is niet altijd makkelijk om duidelijke afspraken te maken over wat wel of niet gedeeld wordt. Er moet volgens Bruno Vanobbergen gezocht worden naar een kader binnen de leerlingenbegeleiding, zodat elke instantie beschikt over de nodige informatie om goed te kunnen functioneren, maar met voldoende respect voor de privacy van leerlingen en ouders.

Ook loyaliteit speelt hierin een rol. CLB's krijgen verschillende opdrachten. Op vraag van de school werken ze mee aan het uitdenken van een zorgbeleid, maar kan een CLB-medewerker dan wel als neutraal persoon bemiddelen? Ook dat moet volgens de spreker uitgeklaard worden binnen de draaischijffunctie. De rollen moeten duidelijk afgebakend worden, zodat er geen loyaliteitsconflicten ontstaan.

Een derde element is het belang om het CLB op bepaalde momenten een duidelijk mandaat te geven. Nu situeert een CLB zich soms tussen onderwijs en welzijn en is het voor de medewerkers niet altijd duidelijk wat ze mogen doen en welke stappen ze kunnen zetten. De school verwacht soms dat het CLB aan de kar trekt, maar welzijnsvoorzieningen gaan soms op de rem staan. Dat is geen gemakkelijke situatie. Het zo concreet mogelijk definiëren van het mandaat van het CLB op bepaalde momenten, acht de kinderrechtencommissaris belangrijk.

Er is volgens de spreker terechte bezorgdheid over het moment dat het zorgbeleid overgaat in een sanctiebeleid. Het KRC botst regelmatig op deze situatie en dat plaatst ook ouders soms in een moeilijke positie. Ouders zijn doorgaans niet geneigd om een klacht in te dienen tegen de school die hun kind wegstuurt, omdat ze van mening zijn dat de school ook inspanningen heeft geleverd, maar ze zijn wel in vertwijfeling over wat ze dan moeten doen.

Het KRC ijvert voor een goede begeleiding en ondersteuning van dergelijke processen, zodat vermeden kan worden dat het conflict escaleert en een juridisering van het conflict ontstaat. In alle stappen die gezet worden in de richting van inclusief onderwijs moet dit zo goed mogelijk vermeden worden, want finaal zijn er vooral veel verliezers.

Bruno Vanobbergen vindt het verbazingwekkend dat er nog altijd zeer grote verschillen zijn tussen scholen op het vlak van omgaan met pesten en geweld op school. Het zorgbeleid is een onderdeel geworden van de erkenningsvoorwaarden

en de onderwijsinspectie zal er veel meer aandacht aan besteden, wat de spreker positief acht. Hij hoopt dat de pedagogische begeleidingsdiensten alert zijn en scholen goed ondersteunen als ze daarop worden aangesproken. Er is veel materiaal en expertise aanwezig, dus het is van belang om scholen zo goed mogelijk uit te rusten.

Levensbeschouwelijke verschillen op school leven heel sterk, stelt het KRC vast. Het maakt ook deel uit van het pesten en van geweld op de speelplaats. Ook bij ouders leeft het thema sterk. Ook het rapport van Awel 'Identiteit in de aanslag', met een analyse van de signalen na de aanslagen in Brussel, toont aan dat het een belangrijk thema is.

Ook scholen worstelen natuurlijk met het thema, stelt de spreker. Binnen het kader van de Vlor wil het KRC niet enkel een praktische gids aanreiken, maar ook echt doen nadenken over levensbeschouwelijke identiteit, burgerschap enzovoort, met als doel dat levensbeschouwelijke verschillen niet snel uitmonden in levensbeschouwelijke geschillen. Dat is volgens de spreker geen evidente oefening, maar hij is ervan overtuigd dat manieren gezocht moeten worden om scholen goed te ondersteunen.

Inzake het hoofddoekenverbod is de leidraad voor het KRC het arrest van de Raad van State. Daarin wordt gesteld dat een hoofddoekenverbod enkel beperkt in tijd en afgebakend per school kan. Het is volgens de spreker belangrijk dat scholen vanuit die principes ondersteund worden.

Uit de pilootprojecten leerlingenvervoer blijkt dat sommige leerlingengroepen het leerlingenvervoer niet meer nodig hebben. Leerlingen kunnen begeleid worden om te voet, per fiets of op een andere manier naar school te gaan.

Er wordt volgens de kinderrechtencommissaris terecht gesteld dat werk moet worden gemaakt van maatwerk. Maar van een aantal zaken kan men vrij zeker zijn dat die gedurende het hele schooltraject noodzakelijk zullen zijn. Als voorbeeld verwijst hij naar een laptop voor leerlingen met dyslexie of de noodzaak dat een leerling in een rolstoel les volgt op het gelijkvloers. Het KRC vraagt aan scholen om in dergelijke situaties continuïteit te garanderen en zich niet elk schooljaar opnieuw over het dossier te buigen, want dan ontstaat vertraging en moeten leerlingen soms weken wachten vooraleer ze geholpen worden.

Het KRC verwijst heel vaak door naar andere instanties, verduidelijkt de spreker. Het idee van een flowchart noemt hij interessant. Maar het is niet altijd gemakkelijk om alles eenduidig in kaart te brengen, want er is heel wat variatie tussen entiteiten van eenzelfde organisatie. Het KRC vraagt aan ouders steeds of er al contact is opgenomen met bepaalde organisaties vooraleer het dossier wordt opgestart, en indien nodig wordt doorverwezen.

De kinderrechtencommissaris treedt de opmerking bij over de spreiding van de scholen voor buitengewoon onderwijs. Het zou volgens hem interessant zijn om na te gaan welke leerlingen meer dan 220 minuten per dag op de bus zitten en naar welke scholen ze gaan. Op basis daarvan is het misschien mogelijk om het systeem verder te differentiëren.

Cyberpesten achtervolgt een leerling 24 uur op 24. Het blijft nog altijd heel moeilijk om een vals facebookprofiel op korte termijn verwijderd te krijgen, merkt de spreker op. Het KRC heeft daar al verschillende inspanningen voor geleverd, maar het blijft moeilijk. De school staat daar buiten en weet ook niet hoe dat aangepakt moet worden. Het KRC wijst steeds op de verantwoordelijkheid van aanbieders van sociale media, maar dat blijft een groot probleem.

Jean Pierre Verhaeghe gaat in op de vraag over de overleggroep met ouder- en belangenverenigingen van kinderen met specifieke onderwijsnoden. De belangenverenigingen zijn onder meer GRIP, Ouders voor Inclusie, Steunpunt voor Inclusie en ouderconfederaties. Het KRC werd gevraagd om de stem van de niet-georganiseerde ouders te vertegenwoordigen. In het jaarverslag staat dat dat gebeurt op basis van de klachten en meldingen die het KRC ontvangt. Maar dat betekent niet dat op het overleg individuele klachten worden behandeld, benadrukt de spreker. De meldingen en klachten van de ouders zijn de inspiratie voor de stellingname van het KRC, en die is inderdaad soms verschillend van wat door de belangenverenigingen wordt geuit.

Het advies om bijvoorbeeld 5 percent van de plaatsen in het gewoon onderwijs te reserveren voor kinderen met een geattesteerde beperking, kwam vooral tot stand naar aanleiding van de capaciteitsproblemen in bepaalde regio's, licht de spreker toe. Om in een school met capaciteitsproblemen binnen te raken, is de kans het grootst als het kind in het instapjaar binnenkomt. Concreet betekent dat op de leeftijd van 2,5 jaar voor het kleuteronderwijs en in het eerste leerjaar van het secundair onderwijs. Jean Pierre Verhaeghe legt uit dat een beperking vaak pas later wordt vastgesteld, waarna blijkt dat het kind naar een andere school moet zoeken. Als het kind een geattesteerde beperking heeft, is het voor een school van het gewoon onderwijs per definitie een neveninstromer. In capaciteitsgebieden betekent dat heel vaak dat de school ze weigert omdat die groep volzet is. Dat is de achtergrond voor het idee om een bepaald percentage plaatsen vrij te houden voor deze leerlingen en dan vervalt die reden om hen te weigeren.

In het kader van het M-decreet is ooit berekend wat het zou betekenen als alle leerlingen die nu in het buitengewoon onderwijs les volgen, zouden worden opgenomen in het gewoon onderwijs. Dat zou volgens die oefening neerkomen op ongeveer één leerling per klas, wat overeenstemt met 5 percent.

De spreker licht vervolgens toe waarom het KRC in de regelgeving over flexibele leerwegen in het secundair onderwijs aparte voorwaarden vraagt voor schoolveranderaars. De bijzondere modaliteiten die geëist worden in het besluit van de Vlaamse Regering van 2002, met de veranderingen in 2009 en 2010 voor de artikelen 34quater en 38bis, maken duidelijk dat de voorwaarden geformuleerd zijn vanuit de idee dat het gaat om leerlingen die het tweede jaar van de graad doorbrengen in dezelfde school als het eerste jaar. Als een school beslist dat een flexibele leerweg van toepassing is, bijvoorbeeld om tekorten uit het eerste jaar mee te nemen naar het tweede jaar, wordt het oriënteringsattest op het einde van het eerste jaar vervangen door een attest van regelmatige aanwezigheid in het eerste jaar.

Bij het uitwerken van een interne nota hierover heeft het KRC contact opgenomen met mensen van het ministerie, juridische adviseurs van de onderwijsverstrekkers enzovoort. Er waren veel verschillende interpretaties van het woord 'vervangen'. Volgens sommigen betekent dit dat de delibererende klassenraad daarover vooraf moet beslissen en is het niet mogelijk dat na uitreiking van het oriënteringsattest in juni later nog gevraagd kan worden om dit te vervangen door een attest van regelmatige aanwezigheid. Als dat de beperkende interpretatie is, waarvoor het KRC geen enkele grond ziet in het besluit van de Vlaamse Regering en de begeleidende omzendbrief SO 64, wordt het initiatiefrecht voor het organiseren van een flexibele leerweg uitsluitend bij de delibererende klassenraad in juni gelegd. Dat betekent dat de toelatingsklassenraad in september geen initiatief meer kan nemen. Bovendien moet de toelatingsklassenraad in overleg treden met de delibererende klassenraad. Dat heeft nog weinig zin als dat enkel mogelijk is als de delibererende klassenraad van tevoren al heeft beslist dat een flexibele leerweg mogelijk is. Deze interpretatie is vooral aanwezig

bij de onderwijsverstrekker die de toepassing van artikel 34quater erg ongenegen is, stipt de spreker aan. Het KRC vindt dat onterecht, vandaar de aanbeveling om te verduidelijken.

Als ouders en leerling niet akkoord zijn met de beslissing van de delibererende klassenraad en terechtkomen in een school die de tekorten wel remedieerbaar acht in het tweede jaar, ziet de tweede school haar pedagogische autonomie ingeperkt door de praktijken van de eerste school. Dat is volgens de spreker niet correct, want het beperkt ook de vrije schoolkeuze van de leerling, terwijl in omzendbrief SO 64 expliciet staat dat de overgangsmaatregelen uitsluitend betrekking hebben op de verandering van studierichting, niet op de verandering van school. Er is een absolute vrijheid van schoolkeuze en dus ook van schoolkeuzeverandering, merkt de spreker op.

De spreker herinnert zich slechts één klacht over het functioneren van de toelatingsklassenraad. In die case volgde het KRC de visie van de klassenraad.

Chris Vleugels gaat in op de vragen over het sanctiebeleid. Op zich ziet het KRC de definitieve uitsluitingen in het basisonderwijs niet als een verdoken manier om door te verwijzen naar het buitengewoon onderwijs. Er zijn op dit moment geen officiële cijfers over het aantal definitieve uitsluitingen in het basisonderwijs, merkt de spreker op. Ook het KRC is vragende partij om in kaart te kunnen brengen wat het sociaal profiel is van de kinderen die in het basisonderwijs worden uitgesloten.

In het basisonderwijs komen dikwijls de eerste signalen en bezorgdheden van de school. Het nieuwe decreet Leerlingenbegeleiding, met het expliciet opnemen van het zorgcontinuüm, is volgens de spreker een belangrijk instrument. De vraag is dan hoe rekbaar de school en het gezin zijn. Er zijn scholen die samen met de leerling op bezoek gaan bij scholen van het buitengewoon onderwijs en leerlingen en ouders ermee laten kennismaken om de drempel te verlagen. Daardoor zien sommige ouders in dat het buitengewoon onderwijs in het belang van hun kind kan zijn.

Als een voltijds traject in het basisonderwijs niet meer mogelijk blijkt, hangt veel af van de rekbaarheid van het gezin en de mogelijkheden van ouders en grootouders om het kind op te vangen. Er is een beperkt aanbod van NAFT-mogelijkheden. Veelal gaat het nog om een alles-of-nietsbenadering: scholen proberen een kind zo lang mogelijk aan boord te houden, maar als het niet lukt volgt de uitsluiting. Maar volgens de spreker zijn er heel wat instrumenten die een tussenformule kunnen zijn.

De warme overdracht is een idee dat in een aantal LOP's is ontstaan, na de vaststelling dat leerlingen die uitgesloten worden de daaropvolgende jaren voor dezelfde situatie komen te staan. Het doel is die carroussel te doorbreken. Scholen en LOP's hebben in kaart gebracht wat wel heeft gewerkt en wat er nodig is. Een in oorsprong onbedoelde uitkomst is vaak de vaststelling dat de kansen in de school nog niet opgebruikt zijn. Als dat wel het geval is, is het een instrument voor de volgende school, om vanuit een zorgperspectief de link te maken tussen de twee scholen. Elke leerling heeft, zoals is opgenomen in de regelgeving, recht op een schone lei. Daarom is het belangrijk dat het tuchtdossier niet wordt overgedragen. Maar dat betekent niet dat, vanuit een zorgperspectief, geen aandacht kan gaan naar inspanningen en ondersteuning die wel hebben gewerkt of extra nodig zijn. Een procedure rond de warme overdracht, is dus zeker zinvol, aldus het KRC.

De regelgeving over tuchtprocedures is beperkt, stelt *Chris Vleugels*, maar wel helder en met voldoende flexibiliteit voor de scholen. De belangrijkste elementen

zijn dat de directeur het evenwicht moet bewaken in zijn beslissing en vooraleer die wordt genomen is er het advies van de klassenraad nodig en het perspectief van de leerling.

Er zijn wel nog enkele verbeterpunten mogelijk in het proces. Ouders hebben soms het gevoel dat eens zij betrokken worden in een tuchtproces eigenlijk alles al beslist is. Dat uit zich ook in de gehanteerde taal, zoals de 'beslissing' van de klassenraad of de onvoldoende aandacht in het verslag voor de elementen die aangebracht worden in het gesprek met de ouders. De stappen worden formeel wel gevolgd, maar de kwaliteit kan beter. Ook het onzorgvuldig gebruik van de preventieve schorsing, en het verlengen ervan, is een aandachtspunt voor het KRC.

Het KRC gaat zelf geen onderzoek uitvoeren over bestaansmiddelen. Maar er wordt wel afgetoetst of ouders al dan niet een schooltoelage hebben en indien nodig worden ze doorverwezen. Het is een optie om een flowchart te plaatsen op de website van de klachtenlijn, maar het is belangrijk dat het KRC zelf de juiste doorverwijzing kan doen en aan de juiste instantie de situatie kan schetsen.

Julie Ryngaert vult nog aan dat de klankbordgroep Leerlingenvervoer een tijd niet heeft vergaderd, maar ondertussen was er opnieuw een bijeenkomst. Er is ook een nieuwe coördinator voor de pilootprojecten aangesteld. Het KRC heeft nauwe contacten en gesprekken met de coördinator.

Het is volgens de spreker belangrijk dat het pilootproject wordt uitgebreid naar een grootstedelijke context. Uit de huidige twee pilootprojecten blijkt dat multimodaal vervoer beperkt is. Uit een grootstedelijke context zou kunnen blijken dat dit wel de duur van de verplaatsing zou kunnen verkorten.

3. Aanvullende opmerkingen van de leden

Koen Daniëls geeft als tip om de website van het KRC te laten inspireren door de website van Test-Aankoop. Daarop kunnen mensen een klacht indienen. Test-Aankoop zorgt ervoor dat die klacht bij de juiste instantie terechtkomt en volgt verder op. Pas als de procedure vastloopt, komt Test-Aankoop zelf tussenbeide. Dit gemedieerd forum zorgt voor een lage drempel en daardoor zou in eerste instantie de zaak opgelost kunnen worden zonder een actieve tussenkomst van het KRC. Dit samen met een flowchart acht de spreker handig.

Jamila Hamddan Lachkar maakt zich nog zorgen over de tuchtprocedure, hoewel er een proces bezig is voor verbetering, en stipt twee punten aan. Ouders hebben enkel inzage in dossiers en kunnen geen kopies maken. Bij de warme overdracht en verandering van school moeten ouders een document ondertekenen dat er in de vorige school geen tuchtprocedure is geweest. Dat dwingt ouders tot liegen en dat kan eigenlijk niet, merkt de spreker op.

Jan DURNEZ,
voorzitter

Jamila HAMDDAN LACHKAR,
verslaggever

Gebruikte afkortingen

CLB	centrum voor leerlingenbegeleiding
GRIP	Gelijke Rechten voor Iedere Persoon met een Handicap
IAC	individueel aangepast curriculum
KRC	Kinderrechtencommissariaat
LOP	lokaal overlegplatform
M-decreet	decreet betreffende maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften
MFC	multifunctioneel centrum
NAFT	naadloos flexibel traject
PAB	persoonlijkeassistentiebudget
Vlor	Vlaamse Onderwijsraad
vzw	vereniging zonder winstoogmerk